

5. Маврина И. В. Развитие сотрудничества дошкольников в образовательном процессе Сост. И. В. Маврина. М.: МГППУ, 2004. 184 с.

6. Семенова Л. Э. Желания как зеркало личностного развития дошкольников: гендерный ракурс проблемы. Психолог в детском саду. 2010. №2. С. 18–28.

7. Татенко В. О. Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми: навч. посіб. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 288 с.

ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Прохоренко Л.І.,

доктор психологічних наук, професор,
директор Інституту спеціальної
педагогіки і психології ім. М.
Ярмаченка НАПН України,
м.Київ, Україна

Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Чимало закладів, у яких навчалися такі діти, не працюють, деякі – приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо.

У стані війни діти з ООП належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена

нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища, важливо запроваджувати у навчальний процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми.

Освітній процес МОН України рекомендує організовувати залежно від ситуації, це може бути: тимчасове призупинення освітнього процесу (працівники закладів освіти виконують заходи та завдання, визначені військово-цивільною адміністрацією); навчання дистанційне або за змішаною формою (за погодженням з військово-цивільною адміністрацією).

Під час організації навчання дітей з особливими освітніми потребами рекомендується розглянути можливість надавати корекційно-розвивальні послуги дистанційно, зокрема й дітям з числа внутрішньо переміщених осіб. Такі послуги надають залежно від рівнів підтримки, за якими розподілені діти, за використання таких засобів комунікації: розміщення завдань і рекомендацій на сайті закладу; створення груп із батьками, учнями в соціальних мережах: Viber, Telegram, WhatsApp тощо; використання електронних платформ: ZOOM, Google Classroom тощо; проведення скайп-конференцій; спілкування в телефонному режимі; листування через електронну пошту тощо.

Матеріали на допомогу організації навчання та адаптації під час війни дітей з особливими освітніми потребами розміщуються на сайті Міністерства освіти і науки України. Зокрема, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розробив відповідні поради та рекомендації: для дітей з порушеннями зору:

<https://ispukr.org.ua/?p=8699#.Yky6I-pBxPa>;

для дітей з порушеннями слуху:

<https://ispukr.org.ua/?p=8702#.Yky6OepBxPa>;

для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку:

<https://ispukr.org.ua/?p=8705#.Yky6TepVxPZ>.

В умовах воєнного стану освіта має швидко відповідати на виклики часу. У цих обставинах школа може стати своєрідним осередком, що об'єднуватиме учнів та вчителів як громади, так і дітей та педагогів, які вимушені були покинути свої домівки. У багатьох регіонах це вже сталося і школи перетворилися на осередки для надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, де також приймають вимушено переміщених дітей.

З метою покращення ситуації, зміни до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої (Постанова КМ від 26 квітня 2022 р. №483) знімають деякі обмеження на період дії воєнного стану, зокрема:

- гранична кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах або групах не застосовується, заклад не може відмовити в організації інклюзивного навчання та створенні інклюзивної групи;

- психолого-педагогічні та корекційно-розвивальні послуги можуть надаватися фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів і педагогічними працівниками закладу (за умови дотримання безпеки учасників освітнього процесу);

- допускається застосування змішаної форми здобуття освіти в інклюзивних класах ЗЗСО;

- до закладу освіти можуть подаватися копії документа, що посвідчують особу, а також висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи (за наявності);

- засідання команди психолого-педагогічного супроводу в закладах освіти можуть проходити в режимі онлайн або у змішаному очно-дистанційному форматі;

- у закладі освіти можуть формуватися тимчасові інклюзивні міжкласні групи.

Головною метою прийняття змін є створення умов для продовження надання освітніх послуг особам з ООП у закладах дошкільної та загальної середньої освіти в період воєнного часу.

Відповідно до Положення про інклюзивно-ресурсний центр, ІРЦ надає послуги дітям з особливими освітніми потребами, які проживають у відповідній територіальній громаді, за умови подання відповідних документів. У разі відсутності ІРЦ у відповідній територіальній громаді за місцем проживання дитини батьки або законні представники мають право звернутися до найближчого ІРЦ.

Важливе питання й психологічної підтримки таких дітей. Діти з особливими потребами внаслідок війни потребують більшої делікатності, у порівнянні з тими, хто має певні фізичні особливості з дитинства, тому що в них може не бути самоідентифікації себе як, приміром, людини на інвалідному візку. Тож необережне слово однокласників може травмувати. Профілактикою цього має бути роз'яснювальна робота з однолітками та їхніми батьками.

Існує феномен посттравматичного зростання: такі діти по суті є психологічно старшими за однолітків. У них вивільняються ресурси, які дають змогу активно розвиватися. Це дає надію, що, з допомогою вчителів, такі учні ще зможуть проявити себе та повернутися до більш-менш безпечного життя.

Батьки таких дітей нині почуваються стресованими вдвічі, адже їм і до того було непросто соціалізувати і навчати своїх дітей, а наразі, в умовах війни, їхні можливості ще зменшилися, натомість діти потребують не меншої (а в травматичних обставинах і більшої) уваги, тоді як ресурс батьків катастрофічно падає.

Втім, зміна обставин та укладу життя дає змогу поглянути на ситуацію з іншого боку та побачити нові можливості й віднайти нові орієнтири.

Освітня галузь вже потрапляла у схожу ситуацію, коли під час пандемії коронавірусу освітню систему перевели в онлайн, і тоді найбільше «постраждали» якраз діти з особливими потребами. Адже організувати дистанційне навчання для них виявилось надзвичайно складно.

А в умовах військового стану фахівці рекомендують запроваджувати чимало звичних рутинних справ, які можуть стати навчальними для дитини, на кшталт: побутові навички та самостійність; соціальний розвиток; ігри, уподобання, хобі. Результат від перенесення акценту з академічних досягнень на побутові є платформою для розвитку навичок для життєвої адаптації дітей з особливими потребами. Тож, підтримка дитини з ООП може базуватися і на щоденній рутині та буденності.

Певним чином підсумовуючи вищесказане, видається за доцільне акцентувати увагу на окремих позиціях і проблемних ситуаціях, що потребують нагального вирішення.

Насамперед, це – дотримання в умовах будь-яких кризових ситуацій принципу найкращих інтересів дітей з особливими потребами та застосування комплексного підходу з метою забезпечення їхнього права на виховання в сім'ї, права на охорону здоров'я, доступ до якісних освітніх і соціальних послуг, а також розроблення і навчально-методичне забезпечення альтернативних до стаціонарних інституціональних форм їх навчання, виховання і реабілітації.

Це питання не з легких і швидкоплинних. Адже йдеться як про підготовку і перепідготовку психолого-педагогічних працівників для роботи з дітьми саме в таких умовах, так і про розроблення механізмів і конкретних методик психолого-педагогічного і корекційно-розвивального їхнього супроводу.

Тож, для досягнення цієї стратегічної цілі необхідно вирішити цілу низку конкретних питань, розв'язання яких потребує спільності зусиль держави, дотичних міністерств, науковців, громадських організацій, педагогів і батьків, що забезпечить можливість всім дітям з особливими освітніми потребами здобувати бажаний рівень підготовки.

Література:

1. Всеукраїнська школа онлайн: <https://mon.gov.ua/ua/tag/vseukrayinska-shkola-onlajn>
2. Постанова КМ від 26 квітня 2022 р. №483) : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#n13>

3. Прохоренко, Л. І. (2021). Психологічний супровід дітей з особливими потребами та їхніх родин в умовах кризових викликів. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3 (1).

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-7>

4. Прохоренко, Л.І., Орлов, О. В. (2021). Діти з особливими потребами в умовах кризових викликів: навчання і супровід *Вісник НАПН України*, 2 (3). ISSN 2707-305X

DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-11>

<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/190>

5. Сайт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України : <https://ispukr.org.ua/>

ОНЛАЙН ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сосніч Ю.С., аспірантка відділу інклюзивного навчання Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, м. Дніпро, Україна

Перехід на дистанційне навчання, зумовлений пандемією та військовим станом, став доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу – освітян, вчителів, учнів та їхніх батьків. Поруч з цим, дистанційне навчання дає великий простір для творчості вчителя, дозволяє вчителеві крокувати в ногу з часом, удосконалювати свою педагогічну майстерність, відкриває нові можливості для пошуку нових форм та методів взаємодії з учнями.